

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАТИКИ

Брянцев О.А.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

м. Мелітополь

e-mail: bryantsev_aa@ukr.net

Сучасний ринок праці висуває серйозні вимоги щодо компетентності майбутнього фахівця. Роботодавці сьогодні вкрай прискіпливо оцінюють не лише рівень та обсяг знань, якими володіє фахівець, а й те, наскільки у потенційного кандидата на роботу мотивована інтелектуально-творча поведінка, розвинений професійно-творчий потенціал, сформована здатність до творчого нестандартного професійного мислення. Отже, творчий тип мислення з категорії бажаного і привабливого невідворотно переходить у категорію нагально необхідного. Творча професійна діяльність, як зазначає С.О. Сисоєва, стає «могутнім творчим потенціалом для людини в сучасному світі, її підтримкою й захистом, засобом адаптації до змін мінливого світу» [5, с. 52].

З одного боку, зростає попит суспільства на фахівців, здатних до творчого розв'язання життєвих і професійних проблем, спонукає освітян активувати свої науково-педагогічні розвідки у напрямку пошуку шляхів вирішення одного з стратегічних завдань сучасної системи освіти – підготовки фахівців, здатних до творчої професійної діяльності в умовах розбірного, перевантаженого інформацією, динамічного інформаційно-комунікаційного суспільства. Розв'язанню цього стратегічного завдання присвячено наукові дослідження як зарубіжних, так і українських дослідників. Серед зарубіжних дослідників: Г. Уолес (виокремив чотири стадії творчого мислення), Дж. Гілфорд (визначив шість параметрів креативності); російські вчені: Д. Богоявленський, Л. Виготський (визначив розвиток творчої уяви), Б. Теплов (розглянув розвиток творчого мислення), А. Матюшкін (охарактеризував розвиток творчого потенціалу), вітчизняні науковці: Д. Богоявленська (розглянула творчу обдарованість як інтелектуально-мотиваційну ініціативність), В. Моляко (проаналізувала формування творчої обдарованості в діяльностях у сфері техніки), С. Сисоєва (обґрунтувала дослідження педагогічної творчості викладача), М. Холодна (дослідила взаємозв'язок проблем інтелектуальної і творчої обдарованості),

В. Шадриков (виокремив обдарованість як цілісне явище). Разом з тим, проблема формування творчого мислення майбутніх фахівців з інформатики ще не стала об'єктом спеціального вивчення. Таким чином, можна констатувати певне протиріччя, яке виникає між нагальною потребою формування творчого мислення студентів і можливостями типової професійної підготовки задовольнити означену потребу повною мірою, а також недостатньою розробленістю педагогічних умов, які сприятимуть ефективності цього процесу. У зв'язку з цим виникає необхідність аналізу актуальної педагогічної проблеми – формування творчого мислення майбутніх фахівців з інформатики в процесі їх професійної підготовки. Метою статті є визначення педагогічних умов, які сприятимуть формуванню творчого мислення майбутніх фахівців з інформатики в процесі вивчення ними комп'ютерного дизайну.

У педагогіці педагогічні умови розуміють як чинники, обставини, сукупність заходів, від яких залежить ефективність функціонування педагогічної системи. Науковці розглядають педагогічні умови з різних позицій: ті, що сприяють успішному протіканню навчального процесу (А.С. Белкін), які створюють педагогічно комфортне середовище (Л.П. Качалова, А.В. Качалов), ті, що складають сукупність заходів у навчально-виховному процесі, які є запорукою досягнення студентами професійно-творчого рівня діяльності (М.М. Яковлева). Ми будемо розуміти під педагогічними умовами сукупність заходів, реалізація яких сприятиме підвищенню рівня сформованості творчого мислення студентів – майбутніх фахівців з інформатики. На нашу думку, педагогічними умовами, які сприятимуть ефективності процесу формування творчих здібностей студентів, є: запобігання заниженій самооцінці студентами своїх творчих здібностей; залучення студентів до цілеспрямованих пошуків прикладів і уроків творчого підходу до проектування візуальної складової комунікативного повідомлення професійного спрямування; включення студентів у творчу проєктивну діяльність над опрацюванням творчих навчальних завдань з комп'ютерного дизайну, участь студентів у наукових дослідженнях, проєктах тощо. Розглянемо це детальніше.

1. Запобігання заниженій самооцінці студентами своїх творчих здібностей. Часто у студентів можна спостерігати занижену самооцінку своїх творчих здібностей. У цьому контексті доцільно використати доводи одного з провідних зарубіжних експертів в галузі творчого мислення, освіти і інновацій Кена Робінсона (Ken Robinson), який аргументовано спростовує міфи про творчі здібності у своїй книзі «Призвание. Как найти то, для чего Вы созданы, и жить в своей стихии». Наприклад, для спростування чи не

найпоширенішого міфу про те, що творчі здібності не для всіх, а лише для обраних, Кен Робінсон вдається по аналогії «творчість – це як грамотність». Нині люди сприймають як належне, що практично кожний з нас уміє читати і писати. Навіть перестрівши людину, яка не вміє ані писати, ані читати, ми все одно не вважаємо, що вона не здібна до читання і писання. Нам спадає на думку, що цю людину свого часу не навчили. Те ж саме й з творчістю. На думку Кена Робінсона, коли люди стверджують, що не мають творчих здібностей, насправді це пояснюється тим, що їм не відомо про істинну природу творчості і ознаки її прояву на практиці [4, с.85]. У разі, якщо студент продовжує обстоювати думку про свою «нетворчість», можна, як приклад, вдатися по контраргументи автора і лектора з проблем ефективності мислення Тоні Бьюзена (Tony Buzan). Так у своїй книзі «10 способів розвитку креативності» автор зауважує, що на питання: «Чи є у вас вдома часописи, журнали чи книги, які ви пообіцяли собі прочитати, проте на які у Вас досі не знайшлося часу?» більш, ніж 95% респондентів дають позитивну відповідь. Тим не менше, Тоні Бьюзен впевнено класифікує їх як напрочуд творчих людей, адже щодня впродовж тижнів, місяців, років їхній мозок створює найрізноманітніші причини, щоб не читати. І геть неважливо, що творче начало скероване на те, щоб не робити чого-небудь, – це теж творчість, досить винахідлива і тривала [1, с.11].

2. Залучення студентів до цілеспрямованих пошуків прикладів і уроків творчого підходу до проектування візуальної складової комунікативного повідомлення (звернення) професійного спрямування. Відомий експерт з комунікацій Гар Рейнольдс у книзі «Презентація в стилі дзен» зауважує, що навколо нас безліч прикладів ідей і уроків, вартих того, аби повчитися на них – треба тільки зосередитися і замість «дивитися» почати саме «бачити» [3, с.230]. Студенти, перш ніж почати працювати над безпосередньою реалізацією власних проектів, спочатку отримують від викладача завдання дослідити різноманіття творчих стратегій, які представляють вибраний для опрацювання об'єкт. Наприклад, з'ясовують, які творчі ідеї використовувалися авторами рекламних постерів у разі реклами конкретних об'єктів: зоопарків, природоохоронної реклами, автомобілів, ліків, навчальних закладів тощо. Працюючи над таким завданням, студенти наочно переконуються у тому, що непересічні виразні візуальні рішення спостерігаються там, де асоціативні зв'язки встановлюються в усіх напрямках і охоплюють ізольовані, на перший погляд, масиви інформації. Результати свого аналізу студенти представляють у такому вигляді:

- асоціативні пари, використані за рекламування об'єкту;
- рекламні постери, які візуалізують заявлені асоціативні пари.

На рис. 1 наведений приклад візуального ряду, який студент сформував у процесі аналізу природоохоронної реклами мешканців океанів і морів. Замовниками цих рекламних постерів виступили дві провідні природоохоронні організації.

– Всесвітній фонд дикої природи (World Wildlife Fund або WWF – найбільша в світі суспільна благодійна організація, яка вже понад 40 років охороняє природу по всій планеті. Щороку WWF ініціює близько 1200 екологічних проектів, привертаючи увагу мільйонів людей до проблем охорони довкілля) (рис. 1.1 – 1.6).

– Міжнародний Фонд Захисту тварин IFAW в Австралії (рис. 1.7) .

Візуальний ряд з рис. 1.1 – 1.7 використовує такі асоціативні пари.

1. Руки (лінії на долонях рук) – хвіст кита. Складан – доля блакитного кита у ваших руках.

2. Руки (кісті рук) – хвіст кита. Складан – Разом ми зможемо врятувати кита.

3. Журнали (сфотографовані під незвичним кутом зору) – риби. Складан – 500 рублів. Двоє журналів чи річний внесок на захист мешканців моря.

4. «Хрестики-нулики» – «Гарпуни-кити». Складан – Виграючи зараз, програєш пізніше. WWF.

5. Плакат для перевірки зору (останній рядок якого розгледіти практично неможливо) – зникомі мешканці моря. Складан – Врятуйте тварин, яким загрожує небезпека, перш, ніж вони зникнуть прямо з-перед ваших очей.

6. Чоловіче обличчя – зникомі мешканці моря. Складан – Наше виживання залежить від них.

7. Фотографія (половина від неї) – кит. Складан – Зупиніть полювання на китів!

Рис. 1.1.

Рис. 1.2.

Рис. 1.3.

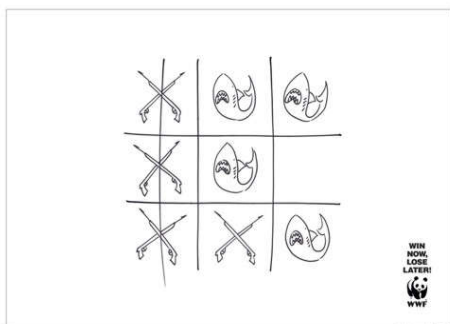

Рис. 1.4.

Рис. 1.5.

Рис. 1.6.

Рис. 1.7.

Рис. 1.1 – 1.7. Візуальний ряд
для природоохоронної реклами мешканців моря

3. Включення студентів у творчу проєктивну діяльність над опрацюванням творчих навчальних завдань з комп'ютерного дизайну. Обґрунтуванням цієї умови є таке: проєктувальна творча діяльність спрямована на формування навчальних умінь, набуття досвіду роботи, орієнтована на самостійність студентів, передбачає творчу реалізацію пошукових методів, ключова проблема навчального проєкту, як правило, є особистісно значущою для студента. Навчальна дисципліна «Комп'ютерний дизайн» дозволяє реалізувати широкий діапазон творчих проєктів, серед них комп'ютерне опрацювання дизайну різноманітних об'єктів, таких як: рекламний принт природоохоронного спрямування, плакат-запрошення на семінар з економічних питань, обгортка для CD-диску; оптимізація зображень для Web тощо. Зауважимо, що робота в рамках творчого проєкту передбачає його аналіз, підготовку, якісне візуальне опрацювання і зручне для користувача подання. В цілому творча проєктувальна діяльність забезпечує особистісний розвиток студентів, сприяє вдосконаленню професійної підготовки і позитивно впливає на становлення досвіду самостійної творчої діяльності майбутніх фахівців.

4. Участь студентів у наукових дослідженнях, проєктах.

Таким чином, ефективність процесу формування творчого мислення студентів – майбутніх фахівців з інформатики значно підвищиться, якщо цей процес відбуватиметься за таких педагогічних умов: «профілактика» заниженої самооцінки студентами своїх творчих здібностей; залучення студентів до пошуків творчих ідей і «занурення» студентів у творчу проєктивну діяльність. Разом ці педагогічні умови створюють основу для вільної орієнтування майбутніми фахівцями у пошуках рішень для професійних завдань і сприяє вдосконаленню професійної підготовки в цілому.

Література

1. Бьюзен Т. 10 способов развить креативность. [Текст] / Тони Бьюзен. – Минск: Попурри, 2010. – 160 с.
2. Питерс Т. Представьте себе. [Текст] / Том Питерс. – СПб.: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2005. – 452 с.
3. Рейнольдс Г. Презентация в стиле Дзен: дизайн, разработка, проведение и примеры. [Текст] / Гарр Рейнольдс. – М.: Вильямс, 2009. – 240 с.
4. Робинсон К. Призвание. Как найти то, для чего вы созданы, и жить в своей стихии. [Текст] / Кен Робинсон при участии Лу Ароники. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2010. – 368 с.
5. Сисоєва С. Педагогічна творчість у науковому просторі педагогіки. [Текст] / Світлана Сисоєва // Філософія педагогічної майстерності: [збірник наукових праць]. – Київ–Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – С. 51-58.

Анотація. У статті розглянуто професійну підготовку майбутніх фахівців з інформатики. У процесуальному аспекті аналізуються педагогічні умови, які сприяють ефективності процесу формування творчого мислення студентів: запобігання заниженої самооцінки студентами своїх творчих здібностей, залучення студентів до пошуків творчих ідей, включення студентів у творчу проектну діяльність.

Ключові слова: професійна підготовка, педагогічні умови, творче мислення

Аннотация. В статье рассмотрена профессиональная подготовка будущих специалистов по информатике. В процессуальном аспекте рассматриваются педагогические условия, способствующие эффективности процесса формирования творческого мышления студентов: предотвращение заниженной самооценки студентами своих творческих способностей, вовлечение студентов в поиски идей, включение студентов в творческую проектную деятельность.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, педагогические условия, творческое мышление.

Annotation. The article shows the training of future specialists in computer science. The aspect of the process describes pedagogical conditions promoting the effectiveness of the process of formation of the creative thinking of students: to prevent low self-esteem of students of their creative abilities, involvement of students in brainstorming, the inclusion of students in the creative design activity.

Key words: training of specialists, pedagogical conditions, creative thinking.